

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De misogynie van jaloerse en bange mannen

door Rien Fraanje De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Eind maart verscheen van Daan Heerma van Voss het boek *Het geval Hekse Falsema. Waarom Nederland zijn vrouwelijke politici haat*. Daarin legt de schrijver de belangrijke vraag op tafel waarom politici als Sigrid Kaag en Femke Halsema zulke afkeurende reacties oproepen. ‘Heks’ of ‘hoer’ zijn verre van de extreemste scheldwoorden die zij over zich heen krijgen.

Maar niet alleen vrouwelijke politici – burgemeesters, wethouders, raadsleden – zijn het slachtoffer. Het probleem reikt verder: ook journalisten, columnisten en tv-persoonlijkheden krijgen, veel meer dan hun mannelijke collega’s, op sociale media te maken met verbaal geweld, waarbij het opvalt dat specifiek hun vrouw-zijn mikpunt is.

Heerma van Voss bekijkt dit vraagstuk vanuit het mannelijk perspectief. Hij bekent dat ook hij een latent gevoel van ‘woede, frustratie, onvrede, wrok’ met zich meedraagt. Hij vermoedt dat dat voortkomt uit de ongefundeerde maar hardnekkige gedachte van mannen dat ‘hun tijd’ is geweest.

Susanna

De publicatie van Heerma van Voss’ boek en alle publiciteit die daarbij eind

maart loskwam, was een week nadat ik de expositie *Susanna. Van middeleeuwen tot MeToo* in Museum Gouda had bezocht. Deze inmiddels beëindigde tentoonstelling draaide om de veelvuldig geschilderde Susanna uit het deuterocanonieke deel van het Bijbelboek Daniël (13:1-64).

Susanna is de vrouw van Jojakim, een vooraanstaande Joodse man in de tijd dat het Joodse volk in Babylonië in ballingschap leefde. Het huis van Jojakim en Susanna werd veelvuldig gebruikt voor rechtspraak en vergaderingen. Twee net benoemde rechters zien Susanna dagelijks in de tuin en zoeken toenadering. Als zij hen niet ter wille wil zijn, zo dreigen ze, zullen ze verklaren dat zij haar hebben gezien met een jongeman. Susanna repliceert dat de mannen haar voor een onmogelijke keuze stellen: als zij zwicht voor de chantage van de twee geldt zij als overspelig en tekent daarmee haar doodvonnis, en als ze weigert zal haar ten onrechte het verwijt van overspel ten laste worden gelegd, met dezelfde consequentie. Ze kiest ervoor zichzelf en haar man trouw te blijven.

De rechter spreekt na de valse beschuldigingen inderdaad het doodvonnis uit. Maar voordat dit ten uitvoer wordt gebracht wil Daniël dat de

twee mannen afzonderlijk worden verhoord. Op de vraag op welke plaats in de tuin zij Susanna met een andere man hebben gezien, geven ze elk een ander antwoord. Daniël weet genoeg en spreekt haar vrij.

De samenstellers van de expositie in Gouda willen laten zien dat Susanna in de loop der eeuwen voor vele kunstenaars een dankbare inspiratiebron is geweest en dat daarbij het perspectief enorm verschilt. Vaak was de akelige geschiedenis een goed excuus om op erotische wijze een naakte vrouw te schilderen. Daarmee werd Susanna tot sekssymbool gemaakt. Andere kunstenaars gebruiken het verhaal om Susanna neer te zetten als toonbeeld van vroomheid en kuisheid. Het leidde tot huwelijkscadeaus met daarop afbeeldingen van Susanna als herinnering aan hoe de nieuwbakken echtgenote zich in het huwelijk behoort te gedragen: kuis en trouw aan haar man.

Er zijn kunstwerken die Susanna neerzetten als slachtoffer. Een kleine ets van Rembrandt van nauwelijks meer dan tien bij tien centimeter vormde misschien wel het hoogtepunt van de expositie, omdat hij in een paar sober uitgevoerde pennenstreken de ontzetting, schaamte en wanhoop van Susanna heeft weten te verbeelden.

De impliciete overtuiging bij de eerste twee perspectieven (sekssymbool of toonbeeld van kuisheid) is dat de man heerst over de vrouw. Hij kan haar maken tot lustobject voor zijn eigen gerief of juist als manipulatief voorbeeld van hoe zij zich hoort te gedragen. Weinig mannen zullen toegeven dat zij de opvatting zijn toegedaan dat zij bovengeschiedt zijn aan vrouwen. Maar het valt moeilijk te ontkennen dat al eeuwenlang een maatschappelijke orde

bestaat waarin mannen machtiger zijn dan vrouwen en dat mannen zich nauwelijks tegen die realiteit verzetten.

De afgelopen decennia hebben activistische vrouwen beetje bij beetje die scheve machtsverhoudingen bevochten en met succes daarvan stukjes afgebroken. Het leidt bij veel mannen tot angst en onzekerheid; ze zijn de weg kwijt, weten niet wat het betekent om man te zijn in deze tijd. Daarmee omgaan is lastig. Liever keren zij zich, met vaak anonieme scheldkanonnades aan het adres van bijvoorbeeld vrouwelijke politici, tegen gelijkwaardige verhoudingen. Het patriarchaat en misogynie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Ondertussen raken nieuwe verhoudingen uit het zicht. Andrew Tate geniet met zijn vrouwonvriendelijke opvattingen onder jongens en jonge mannen een grote populariteit. De strijd voor een samenleving waarin man en vrouw gelijkwaardig zijn is nog lang niet beslecht. Het feminisme verdient steun, vooral van mannen. Dan zou er echt iets veranderen.

Expositie *Susanna. Van middeleeuwen tot MeToo*, gezien in Museum Gouda op 20 maart 2025.
© Karen Polder